

A SZAKMAI NYELVHASZNÁLAT SAJÁTÓSÁGAI A LOGISZTIKA TERÜLETÉN

FEATURES OF PROFESSIONAL LANGUAGE USE IN LOGISTICS

Dr. Dobos Csilla*

ABSTRACT

The first part of the study overviews the major research areas, which belong to the topics of the linguistics of logistics. In the second part the paper describes the connections, which can be observed between the logistics language use and the areas of logistics communication.

1. BEVEZETÉS

A logisztika fogalma és gondolatvilága egyaránt fontos szerepet játszik napjainkban a tudományok területén, valamint a gazdasági életben, a mindennapi vállalati gyakorlatban. A korszerű logisztika olyan interdiszciplináris tudományág, amely a tárgykörébe eső területeket (pl. műszaki, informatikai, gazdasági-szervezési stb.) integráltan kezeli, a logisztikai folyamatokkal foglalkozó szakemberek pedig ennek megfelelően építik fel a logisztikai hálózatokat, a vállalatközi információs rendszereket és a stratégiai partnerkapcsolatokat. [1] Mindezen feladatok eredményes megvalósítása jelentős mértékben függ egy olyan tényezőtől is, amelynek vizsgálatára az eddigiek folyamán a logisztika területén viszonylag kevesebb figyelmet fordítottak. Ez a tényező az ellátási lánc tagjai közötti kommunikáció és annak hatékonysága. Az ellátási lánc sikeres menedzsmenete feltételezi a logisztika kommunikációelméleti aspektusainak feltárását, átfogó és sokoldalú vizsgálatát. Számos tudományterületen, így például a jog vagy az orvostudomány területén már jelentős fejlődésnek indultak az olyan interdiszciplináris kutatások, amelyek egyfelől a jog, illetve az orvostudomány bizonyos ágazatait, másfelől a nyelvtudomány, a kommunikációelmélet, illetve a pragmatika közötti szálakat fűzik szorosabbra. Ezen interdiszciplináris tevékenység eredményét az említett két tudományterület vonatkozásában napjainkban már számos könyv és tanulmány tükrözi. [2]

A logisztikai szaknyelvkutatás és a szaknyelvtanítás területén az elmúlt egy-két évtizedben figyelhető meg egyfajta előremozdulás ebben az irányban. A logisztikai nyelvészet megteremtéséhez azonban még számos feladat megoldása szükséges. Az alábbiakban mindössze a legfontosabb témaköröket és aspektusokat kívánjuk felsorolni:

* egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Modern Filológiai Intézet, Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszéke

I. A logisztikai szaknyelv

- A logisztikai szaknyelv kialakulásának és fejlődésének a története,
- A logisztikai szaknyelv helyének meghatározása a nemzeti nyelv rendszerében,
- A logisztikai szaknyelv általános ismérveinek a feltárása,
- A logisztikai szaknyelv sajátosságainak leírása a különböző nyelvi szinteken (morfológia, szintaxis, lexika, frazeológia stb.),
- A logisztikai szakszókincs és speciális terminológia elemzése,
- A logisztikai szövegek nyelvi sajátosságai,
- A logisztikai szaknyelv rétegzettségének a feltárása, a logisztikai szaknyelv struktúrájának a meghatározása,
- A logisztikai szaknyelv és a köznyelv közötti hasonlóságok és eltérések feltárására,
- A logisztikai szaknyelv és más szaknyelvek kapcsolata,
- A logisztika területén használt írásbeli és szóbeli műfajok, szövegtípusok feltérképezése (pl. a tipikus logisztikai szövegtípusok meghatározása),
- A jogi szaknyelv írott és beszélt változatának összevetése.

II. Kommunikáció és szakmai nyelvhasználat a logisztika területén

- A logisztikai kommunikáció általános jellemzői a különböző szintereken (nyelvhasználati sajátosságok a logisztika különböző területein),
- A logisztikai kommunikáció stílusának sajátosságai a különböző szintereken,
- Logisztikai interakciókutatás (pl. az ellátási lánc szintereire jellemző interaktív stratégiák vizsgálata),
- Információszerzés és információfeldolgozás az ellátási lánc különböző szakaszaiban,
- A hatalom és az együttműködés nyelvi eszközei a logisztika területén (pl. manipulatív nyelvhasználat, meggyőzés stb.),
- A logisztikai tárgyalások interakciós és kommunikációelméleti elemzése,

- A szakszerűség és közérthetőség problematikája,
- E-kommunikáció a logisztika területén,

III. Fordítás a logisztika területén

- A logisztikai szövegek fordításával kapcsolatos fordítástechnikai sajátosságok feltárása,
- Az anglicizmusok fordításának kérdése,
- Logisztikai terminológiai adatbázisok,
- Számítógépes memóriák a logisztika területén,

IV. A logisztikai szaknyelv és szakmai nyelvhasználat oktatása

- Logisztikai szövegek a nyelvoktatásban,
- Logisztikai tankönyvek és segédanyagok,
- Nyelvhelyességi kérdések,

V. Szótárak a logisztika területén

- A logisztikai lexikográfia kérdései,
- Különböző szótárak a logisztika területén (egynyelvű, kétnyelvű, tanuló, speciális stb.),
- Az anglicizmusok használata és elterjedése a logisztikai szaknyelvben.

Mint látjuk, a logisztikai nyelvészet mint kutatási terület rendkívül összetett, és más szaknyelvekhez hasonlóan számos olyan területet foglal magában, amelyek kizárólag interdiszciplináris keretek között vizsgálhatók eredményesen.

2. AZ ELLÁTÁSI LÁNC TAGJAI KÖZÖTT FOLYÓ SZAKMAI NYELVHASZNÁLAT VIZSGÁLATA

A logisztikai nyelvhasználat vizsgálatának fontos területei közé tartozik az integrált ellátási lánc tagjainak együttműködését biztosító kommunikációs stratégiák vizsgálata. Ennek az irányzatnak az a feladata, hogy a társalgáselemzés és a pragmatika módszereinek a felhasználásával elemezze egyrészt a hatalom és az irányítás megnyilvánulásainak nyelvi eszközeit, másrészt a partnerkapcsolatok, stratégiai szövetségek közötti információáramlás jellemzőit. Köztudott, hogy az ellátási láncok ma már rendszerint csak stratégiai szövetségben képzelhetők el: „A stratégiai szövetségek az utóbbi két évtizedben terjedtek el a fejlett ipari országokban, ami akár válasznak is tekinthető a verseny világméretűvé válására, a piacok globalizációjára, a kutatási-fejlesztési költségek növekedésére vagy a technikai-technológiai haladás felgyorsulására.” [3] Az ilyen jellegű szövetségek kialakítása, a kapcsolatrendszerek kiépítése és a bizalom megteremtése jelentős mértékben függ a partnerek közötti kommunikációtól. Ezekben az interakciókban legalább olyan fontos az üzenet továbbításának a módja és formája, mint maga az üzenet. Éppen ezért az ellátási láncok tagjai közötti komplex kommunikációs rendszerek és hálózatok kialakítása nem csak az infor-

mációáramlás megszervezését jelenti, hanem azoknak az eszközöknek, módszereknek és csatornáknak az optimális meghatározását is, amelyek a sikeres interakció feltételeit jelentik. Kiemelkedően fontos ebből a szempontból az üzenet verbalizálásának a módja, az üzenet felépítése és szerkezete, valamint írott vagy szóbeli formájának a helyes megválasztása.

Az anyanyelvünkben és a különböző idegen nyelvekben rendelkezésünkre álló rendkívül gazdag nyelvi, grammatikai és stilisztikai eszköztárból eltérő eszközöket használhatunk fel például attól függően, hogy az adott kommunikációs színtér a szóbeliséghez vagy az írásbeliséghez, esetleg mindkettőhöz kötődik. A színtérnek megfelelő nyelvi reprezentáció megalkotása és a kommunikációs forma helyes kiválasztása döntő mértékben befolyásolja az információ továbbításának eredményességét és a befogadóra gyakorolt hatását.

3. A LOGISZTIKAI KOMMUNIKÁCIÓ SZÍNTEREI

Minden olyan elmélet és modell számára, amely az emberi kommunikációt vizsgálja, megkerülhetetlen annak a *situációnak* a leírása, amelyben az interakció megvalósul. A modern kommunikációelméleti szakirodalomban a situáción kívül a *kontextus*, a *környezet*, a *közeg*, a *helyzet*, a *háttér*, s végül, de nem utolsósorban a *színtér* terminusok jelölik a valóságnak azt a szeletét, ahol az interakció létrejön, ahol a kommunikáció végbemegy. Ezek a fogalmak egyaránt arra a valóságos vagy virtuális keretre utalnak, amelynek ismerete nélkül az interakció folyamata értelmezhetetlenné, vagy nehezen, illetve tévesen értelmezhetővé válik. A lokális és temporális jellemzők mellett minden kommunikációs szituáció vizsgálata során figyelembe kell vennünk egy további fontos tényezőt, nevezetesen az interakcióban részt vevő személyek tulajdonságait. Ők állnak ugyanis a legszorosabb kapcsolatban a színtérrel és ezáltal nem csak befolyásolják és meghatározzák a kommunikáció folyamatát, hanem szakmai felkészültségük, tudásuk, háttérismereteik, általános világlátásuk, kommunikatív kompetenciájuk, adott esetben idegen nyelv tudásuk révén létrehozzák azt a teret, amelyben az interakció zajlik. [4]

A szociolingvisztikában a *színtér* az interakciós kontextus fogalomkörébe tartozik, átmenetet biztosítva az interakciós és a beszélőközösségi kontextus között. Előbbi a beszélők kölcsönös kapcsolatainak, egymásra hatásainak az összefüggéseit, utóbbi pedig egy adott közösség írott és íratlan viselkedési normáinak, szokásainak az összefüggéseit jelenti. [5] E két kontextustípus, kiegészülve a történelmi-társadalmi és a nyelvi kontextussal, együttesen alkotják a kommunikáció tágabb értelemben vett kontextusát, vagyis azt a nyelvi és nem nyelvi tényezőkből konstruálódó közeget, amely közvetlenül vagy közvetett módon befolyásolja a nyelvhasználatot. Ebben a megközelítésben az interakciós kontextus fogalmához tartozó színtér azoknak a beszédhelyzetek-

nek, pontosabban beszédhelyzet-típusoknak a megnevezése, amelyek azonos nyelvhasználatot eredményeznek. [6] A logisztikai kommunikáció egyik tipikus nyelvhasználati színtérének tekinthető például a beszállító és a beszerző cég vagy vállalat által létrehozott színtér, amely ebben az értelmezésben a beszerzéssel kapcsolatos szituációkra (pl. információgyűjtés, a beszállítók kiválasztása, értékelése, minősítése, a kapcsolat menedzsmentje stb.) jellemző beszédhelyzet-típusoknak az összessége.

A szociolingvisztikai megközelítés lényeges eleme, hogy a különböző beszédhelyzettípusok nem csak a nyelvhasználatot befolyásoló tényezőket és körülményeket foglalják magukba, hanem a témát és a kommunikáló partnereket (pl. beszállítók – beszerzők) is.

4. A LOGISZTIKAI NYELVHASZNÁLAT ÉS A LOGISZTIKAI KOMMUNIKÁCIÓ SZÍNTEREI KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSEK

A különböző kommunikációs szinterek saját szabályokkal és törvényszerűségekkel rendelkeznek, ami alapján lehetségessé válik az egyes szaknyelveken belül bizonyos szintek vagy rétegek elkülönítése. Lothar Hoffmann nevéhez kapcsolódik annak a sémának a kidolgozása, amelynek alapján a szaknyelvek vertikális tagolása ábrázolható. Hoffmann a sémában szereplő különböző szinteket (A – E) négy kritérium alapján határozta meg: (1) az absztrakció foka, (2) az előforduló nyelvi eszközök, (3) a nyelvhasználati szféra vagy színtér (4) a kommunikáció résztvevői. [7] Kiemelve és alapul véve a fenti kritériumok közül a nyelvhasználati szférát (és eggyel csökkentve a szintek számát), a logisztikai szaknyelv különböző szinterei az alábbiaknak megfelelően jellemezhetők (az eredeti, Hoffmann-féle klasszifikáció kiegészítésre került egy újabb szemponttal, amely a jellemző szövegtípusokat tartalmazza):

	Szinterek	A kommunikáció résztvevői	Az absztrakció foka	Jellemző szövegtípusok, műfajok
			Jellemző nyelvi eszközök	
A	tudományos tevékenység, a logisztikai folyamatok jogi szabályozása	kutatók, tudósok, logisztikai szakemberek, törvényalkotók, törvényhozó testületek	nagyon magas mesterséges nyelvi jelek, szimbólumok használata, erősen terminologizált nyelv	Pl. szabványok, szerződések, a logisztika területét szabályozó törvények,
B	vállalatok külső és belső kommunikációja, hivatalos szervek, bankok, az ellátási lánc tagjait alkotó vállalatok felső vezetői szinten zajló kommunikációja	gyártó, kereskedő, szállítómányozó vállalatok, az ellátási lánc szereplői, logisztikai szolgáltatásokat nyújtó cégek, logisztikai szakemberek, termelési, gazdasági, kereskedelmi, logisztikai igazgatók, jogászok, oktatók	magas erősen terminologizált természetes nyelv, szigorúan kötött mondat szerkesztés	Pl. logisztikai szerződések, megállapodások, a logisztika területét érintő jogi szerződések, cikkek, tanulmányok, monográfiák,
C	vállalatok külső és belső kommunikációja, az ellátási lánc tagjait alkotó vállalatok középvezetői szinten folyó kommunikációja	az ellátási lánc tagjai, gyártó, kereskedő, beszállító stb. vállalatok, logisztikai szolgáltatók, szállítómányozók, projekt-team tagjai, üzemegeységvezetők, érdekképvi-seletek munkatársai	alacsony terminologizál, természetes nyelv, viszonylag kötetlen mondat szerkesztés	Pl. tárgyalás, értekezlet, megbeszélés
D	tömegettájékoztatás	vevők, ügyfelek	nagyon alacsony természetes nyelv, kevés szakszó, kötetlen mondat szerkesztés	Pl. a médiumok logisztikai témájú tudósításai, reklámok

1. táblázat. A logisztikai nyelvhasználat és a logisztikai kommunikáció szinterei közötti összefüggések (Hoffmann 1985 alapján)

5. ÖSSZEGZÉS

Fontos megjegyeznünk, hogy a logisztikai szaknyelv fentiekben bemutatott szerkezetében az egyes szintek közötti határok rendkívül rugalmasak és mindig a kommunikációban résztvevők szakmai és általános felkészültségétől, illetve az interakció színterétől függően változnak. A fenti táblázat nem tekinthető a logisztikai szakmai nyelvhasználat teljes spektrumát bemutató átfogó klasszifikációnak, azonban egyfajta rendezési elvet és kiindulási alapot nyújt a további kutatások elvégzéséhez.

6. IRODALOM

- [1] SZEGEDI Z. – PREZENSZKI J. Logisztikame-
nedzsment. Budapest, Kossuth Kiadó, 2003.
- [2] SZABÓ M. (Szerk.) Nyelvében a jog. Prudentia
Iuris 28. Miskolc: Bibor Kiadó, 2010.
PILLING J. (Szerk.) Orvosi kommunikáció. Buda-
pest, Medicina Könyvkiadó, 2008.
- [3] SZEGEDI Z. – PREZENSZKI J. Logisztikame-
nedzsment. Budapest, Kossuth Kiadó, 2003.

- [4] HORÁNYI Ö. (Szerk.) A kommunikáció mint
participáció. Budapest, Typotex, 2007.
- [5] KISS J. Társadalom és nyelvhasználat. Budapest,
Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.
- [6] KURTÁN Zs. Szakmai nyelvhasználat. Budapest,
Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003.
- [7] HOFFMANN, L. Kommunikationsmittel Fach-
sprache. Eine Einführung. Tübingen, Günter Narr
Verlag, 1985.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

*„A bemutatott kutató munka a TÁMOP-4.2.1.B-
10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai
Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinan-
szírozásával valósul meg.”*

*“This research was carried out as part of the TAMOP-
4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project with support by
the European Union, co-financed by the European So-
cial Fund.”*